

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เขตเทศบาลเมืองพะเยา และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เขตเทศบาลเมืองพะเยา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จำนวน 367 ครัวเรือน ซึ่งผู้ศึกษาได้สุ่มมาจากหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด จำนวน 4,395 ครัวเรือน เครื่องมือในการศึกษา คือแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน ความสัมพันธ์ในครัวเรือน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ทศนคติต่อปัญหามูลฝอย ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

ข้อมูลที่ได้รับรวมได้ทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Coefficient of Correlation)

สรุปผลการศึกษา

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพรับจ้าง มีรายได้ต่อเดือนค่อนข้างต่ำ และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย

สภาพปัจจุบันในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เขตเทศบาลเมืองพะเยา

มูลฝอยในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็น เศษอาหาร เศษผัก เศษผลไม้ ถูกลงถัง หรือพลาสติกในรูปแบบอื่นๆ กระดาษหนังสือพิมพ์ เศษกระดาษ และมีอัตราการผลิตมูลฝอยในครัวเรือน 0.5 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน

การรวบรวมมูลฝอย ครัวเรือนมีการนำมูลฝอยทุกชนิดใส่ถังมูลฝอยที่มีความแข็งแรงมีฝาปิดบ่อยครั้ง มีการเก็บรวบรวมมูลฝอยที่มีประโยชน์ เช่น กระดาษ ขวดโดยมีสถานที่หรือภาชนะเก็บรวบรวมเฉพาะบ่อยครั้ง มีการนำมูลฝอยที่เป็นเศษอาหาร เศษผักผลไม้ใส่ตะกร้าสาน แข่ง กล่องกระดาษ ไม่มีฝาปิดบางครั้ง และมูลฝอยที่เป็นถุงพลาสติก กระดาษ ขวด

จะกองไว้ที่ใดที่หนึ่งบริเวณใดบริเวณหนึ่งของบ้าน ครัวเรือนมีการปฏิบัติบางครั้ง โดยเฉลี่ยแล้ว ครัวเรือนมีการปฏิบัติในการรวบรวมมูลฝอยถูกต้องบ่อยครั้ง

การแยกมูลฝอย ครัวเรือนมีการแยกมูลฝอยเปียกและมูลฝอยแห้งออกจากกัน ก่อนทิ้งลงถังบ่อยครั้ง และมีการแยกมูลฝอยที่เป็นอันตรายออกจากมูลฝอยอื่นๆเพื่อป้องกันอันตรายบ่อยครั้ง โดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนมีการปฏิบัติในการแยกมูลฝอยถูกต้องบ่อยครั้ง

การนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ ครัวเรือน มีการนำวัสดุหรือสิ่งของกลับมาใช้ประโยชน์ในสภาพเดิมบ่อยครั้ง มีการนำวัสดุหรือสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว เช่น ขวด หนังสือพิมพ์ ถุงพลาสติกที่แยกไว้ไปขายบ่อยครั้ง ส่วนการนำเอาวัสดุหรือสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วมาแปรเปลี่ยนสภาพเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ ครัวเรือนปฏิบัติบางครั้ง และการนำเอาวัสดุหรือสิ่งของที่ชำรุดเสียหาย มาซ่อมแซม ปรับปรุงให้ใช้งานได้ดั้งเดิม เช่น พัดลม เตารีด โต๊ะ ครัวเรือนปฏิบัติบางครั้ง โดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนมีการปฏิบัติในการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ถูกต้องบ่อยครั้ง

การกำจัดมูลฝอย ครัวเรือนมีการนำมูลฝอยทั่วไปทิ้งลงถังมูลฝอยของเทศบาล ทุกครั้งโดยก่อนทิ้งจะรวบรวมมูลฝอยใส่ถุงพลาสติกและปิดปากถุง เมื่อมีสัตว์เลี้ยงตายภายในบ้าน เช่น หนู แมว สุนัข หรือสัตว์อื่นๆ จะนำไปฝังดินห่างจากแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้บ่อยครั้ง มีการนำมูลฝอยที่เป็นเศษอาหาร เศษผัก ผลไม้ ไปเลี้ยงสัตว์บ่อยครั้ง และไม่เคยปฏิบัติในการทิ้งเศษอาหาร เศษผัก ขวด แก้ว กระดาษ หรือโลหะต่างๆ บริเวณที่ว่างในบ้าน ที่สาธารณะหรือทิ้งลงในแม่น้ำ ลำคลอง ส่วนในเรื่องของการนำมูลฝอยที่เน่าเปื่อยได้ เช่น เศษใบไม้ นำไปทำเป็นปุ๋ยหมัก ครัวเรือนปฏิบัติบางครั้ง โดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนมีการปฏิบัติในการกำจัดมูลฝอยถูกต้องบ่อยครั้ง

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนเกือบทุกคนจะมีส่วนร่วมในการปรึกษาหาแนวทางในการจัดการมูลฝอย สมาชิกในครัวเรือนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการรวบรวมมูลฝอย สมาชิกในครัวเรือนเกือบทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแยกมูลฝอย สมาชิกในครัวเรือนเกือบทุกคนจะมีส่วนร่วมในการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ สมาชิกในครัวเรือนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการกำจัดมูลฝอย สมาชิกในครัวเรือนเกือบทุกคนจะมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำ ชักชวน ตักเตือน สมาชิกในครัวเรือนในเรื่องต่างๆที่ เกี่ยวข้องกับมูลฝอย และสมาชิกในครัวเรือนเกือบทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา อุปสรรคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมูลฝอย โดยเฉลี่ยแล้วสมาชิกในครัวเรือนเกือบทุกคนจะมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

ความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เขตเทศบาลเมืองพะเยา

โดยภาพรวมครัวเรือนมีความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนระดับปานกลาง เมื่อแยกความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนเป็นด้านต่างๆ พบว่า ครัวเรือนมีความเหมาะสมในการรวบรวมมูลฝอยในครัวเรือนระดับปานกลาง มีความเหมาะสมในการแยกมูลฝอยในครัวเรือนระดับปานกลาง มีความเหมาะสมในการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ระดับปานกลาง มีเพียงความเหมาะสมในการกำจัดมูลฝอยในครัวเรือน และความเหมาะสมในการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของสมาชิกในครัวเรือนเท่านั้น ที่ครัวเรือนมีความเหมาะสมระดับมาก

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ กับความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

ผลการวิเคราะห์ไบนารีความแตกต่างในความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนกับความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน ทำให้ทราบว่าสภาพความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนที่แตกต่างกัน มีความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิเคราะห์ไบนารีความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือน ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยของหัวหน้าครัวเรือน ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือน และทัศนคติต่อปัญหามูลฝอยของหัวหน้าครัวเรือน กับความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน ทำให้ทราบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือน ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยของหัวหน้าครัวเรือน ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือน และทัศนคติต่อปัญหามูลฝอยของหัวหน้าครัวเรือน มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกในระดับต่ำกว่าความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหา และข้อเสนอแนะในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

ครัวเรือนร้อยละ 29.4 มีปัญหาในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน โดยปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นปัญหาสมาชิกในครัวเรือนไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการมูลฝอย ปัญหาไม่มีเวลาในการจัดการมูลฝอย ปัญหาขาดวัสดุ อุปกรณ์ เช่น ถังพลาสติก ถังรองรับมูลฝอย ตลอดจนปัญหาสถานที่ในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนคับแคบ เช่น ครัวเรือนที่เป็นตึกแถว แฟลต คอนโดมิเนียม

กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะว่าควรมีการศึกษา แนะนำ และขอความร่วมมือจากสมาชิกในครัวเรือนในการจัดการมูลฝอย มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เรื่องการจัดการมูลฝอยแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการมูลฝอย ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ เช่น การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ มีการแยกถังรองรับมูลฝอยให้ชัดเจน การเก็บขนควรที่จะมีการแยกเก็บขนตามประเภทมูลฝอย และควรใช้มาตรการทางด้านกฎหมายอย่างเข้มงวด

อภิปรายผล

การศึกษาการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เขตเทศบาลเมืองพะเยา ได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เขตเทศบาลเมืองพะเยา จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองพะเยามีปริมาณมูลฝอยเฉลี่ย 2.2 กิโลกรัมต่อวัน โดยมีอัตราการผลิตมูลฝอย 0.5 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำกว่าอัตราที่บริษัท สยาม - เทค กรุ๊ป จำกัด (2540 : 3) ได้ทำการศึกษาไว้ว่าประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพะเยามีอัตราการผลิตมูลฝอย 0.6 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน และต่ำกว่าการศึกษาของชนนาถ เสงส์สวัสดิ์ และประอรนุช สุภันวงษ์ (2538 : 66-67) ที่พบว่าประชาชนในเขตภาคเหนือของประเทศไทยจะมีอัตราการผลิตมูลฝอยเฉลี่ยอยู่ในช่วง 0.7 - 1.4 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ครัวเรือนที่ศึกษาส่วนใหญ่จะมีอาชีพ รับจ้าง และมีรายได้ค่อนข้างต่ำ ความสามารถในการที่จะใช้จ่ายสิ่งของอุปโภคบริโภคจึงมีน้อย ประกอบกับจังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดที่เล็งการพัฒนาในด้านต่างๆ ยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในเขตภาคเหนือจึงทำให้มีปริมาณมูลฝอยเกิดขึ้นไม่มาก หรืออาจเนื่องมาจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลปริมาณมูลฝอยจากครัวเรือนเพียงอย่างเดียว ซึ่งต่างจากการศึกษาของบริษัท สยาม - เทค กรุ๊ป จำกัด และการศึกษาของ ชนนาถ เสงส์สวัสดิ์ และประอรนุช สุภันวงษ์ ที่ศึกษาปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลทั้งหมดซึ่งต้องรวมปริมาณมูลฝอยที่เกิดจากประชากรนอกเขตเทศบาลที่อยู่ใกล้เคียงด้วย ดังนั้นอัตราการผลิตมูลฝอยที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ น่าจะเป็นอัตราการผลิตมูลฝอยในครัวเรือนที่เชื่อถือได้มากกว่า อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าอัตราการผลิตมูลฝอยในครัวเรือนเขตเทศบาลเมืองพะเยาจะอยู่ในอัตราที่ต่ำ แต่ก็คาดว่าในอนาคตอัตราการผลิตมูลฝอยในครัวเรือนเขตเทศบาลเมืองพะเยาคงจะมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจาก

ปริมาณมูลฝอยจะเป็นปฏิภาคโดยตรงกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความหนาแน่นของประชากรที่คาดว่าจะมีการเพิ่มขึ้นในอนาคต

ประเภทของมูลฝอยในครัวเรือนเขตเทศบาลเมืองพะเยา จากการศึกษพบว่า ประเภทของมูลฝอยในครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็น เศษอาหาร เศษผัก เศษผลไม้ วัสดุพลาสติก หรือพลาสติก ในรูปแบบอื่นๆ กระดาษหนังสือพิมพ์ เศษกระดาษ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบริษัท สยาม – เทคกรุ๊ป จำกัด มิถุนายน (2540 : 4) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบมูลฝอยของครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา พบว่า ร้อยละ 31.9 เป็น เศษผัก ผลไม้ ร้อยละ 26.0 เป็นกระดาษ ร้อยละ 12.3 เป็น โฟมและพลาสติก ร้อยละ 20.0 เป็นแก้ว ร้อยละ 8.1 เป็นผ้า ร้อยละ 1.3 เป็นโลหะ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ จินตนา ศรีบุญกุล (2535 : ก – ข) ที่ได้ศึกษาวิจัยพฤติกรรมกาทิ้งขยะของประชาชนในพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ปริมาณขยะในครัวเรือนที่มีมากเป็นอันดับหนึ่ง เป็นขยะชนิดเศษอาหาร เศษผัก เปลือก ผลไม้มากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ในการดำเนินชีวิตประจำวันต้องมีกิจกรรมการอุปโภคบริโภคในรูปแบบต่างๆซึ่งสิ่งที่เหลือจากกิจกรรมการบริโภคต่างๆก่อให้เกิดผลิตผล และผลิตผลพลอยได้สำหรับผลิตผลจะถูกซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยน หมุนเวียน และถูกใช้งานจนคุณค่าของผลิตผลในสายตาของผู้ครอบครองลดต่ำลงเรื่อยๆ และผลสุดท้ายหากไม่ถูกขายต่อ หรือให้ผู้อื่น หรือปรับปรุงใหม่ให้ดีขึ้นเพื่อนำกลับไปใช้งานต่อ ผลิตผลเหล่านั้นก็จะถูกทิ้งกลายเป็นมูลฝอย โดยเฉพาะกิจกรรมการปรุงอาหารและรับประทานอาหารซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ประชาชนไม่ค่อยจะมีการนำมูลฝอยประเภทเศษอาหาร เศษผัก เศษผลไม้ ไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น นำไปเลี้ยงสัตว์ หรือนำไปทำปุ๋ยหมัก มากนัก ดังนั้นจึงต้องทิ้งมูลฝอยประเภท เศษอาหาร เศษผัก เศษผลไม้ ลงถังรองรับมูลฝอย

การรวบรวมมูลฝอยในครัวเรือน จากการศึกษพบว่า โดยเฉลี่ยครัวเรือนมีการปฏิบัติในการรวบรวมมูลฝอยที่ถูกต้องบ่อยครั้ง แต่ในบางเรื่องก็ยังมีปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เช่น บางครั้งยังมีการทิ้งมูลฝอยที่เป็น เศษอาหาร เศษผัก ผลไม้ ใส ตะกร้าสาน เข่ง กล่องกระดาษ ที่ไม่มีฝาปิด อาจจะเป็นเพราะว่าสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำจึงมีการนำเอาวัสดุที่สามารถหาได้ง่าย ราคาไม่แพง เช่น ตะกร้าสาน เข่ง กล่องกระดาษ มาประยุกต์ใช้ในการเก็บรวบรวมมูลฝอย เมื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมในการรวบรวมมูลฝอย พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในการรวบรวมมูลฝอยระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล ภักดีพิบูลย์ (2535 : 221) ที่พบว่า แม่บ้านมีพฤติกรรมในการรวบรวมมูลฝอยถูกต้องปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา เป็ยสวน (2538 : 140) ที่พบว่า การปฏิบัติ

เกี่ยวกับการจัดเก็บขยะมูลฝอยครัวเรือน อยู่ในระดับพึงประสงค์ปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการปฏิบัติในการรวบรวมมูลฝอยสมาชิกในครัวเรือนอาจจะมีการปฏิบัติตามความเคยชินหรือประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติกันมา แม้ว่าสมาชิกในครัวเรือนจะมีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการรวบรวมมูลฝอย ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในการรวบรวมมูลฝอย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า สมาชิกในครัวเรือนจะมีส่วนร่วมในการรวบรวมมูลฝอยทุกคน อย่างไรก็ตามหากมองในภาพรวมจะเห็นได้ว่าสมาชิกในครัวเรือนค่อนข้างที่จะให้ความร่วมมือดีในการรวบรวมมูลฝอย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จิราวัลย์ มิตรทองแท้ และบริบูรณ์ ดิษฐกมล (2528 : 22 - 23) ที่พบว่า ประชาชน ยินดีจะให้ความร่วมมือในการรวบรวมมูลฝอย เพียงแต่ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ จัดเตรียมอุปกรณ์ และกระบวนการจัดเก็บที่เหมาะสม ไม่สร้างความยุ่งยากให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย

การแยกมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า โดยเฉลี่ยครัวเรือนมีการปฏิบัติในการแยกมูลฝอยที่ถูกต้องบ่อยครั้ง แต่ในบางเรื่องก็ยังมีปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เช่น บางครั้งยังมีการทิ้งมูลฝอยประเภท กระดาษ โฟม กระจกพลาสติก รวมกันกับมูลฝอยอื่นๆโดยไม่มีการแยกต่างหาก เมื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมในการแยกมูลฝอย พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ มีความเหมาะสมในการแยกมูลฝอยระดับปานกลาง โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล ภักดีพิบูลย์ (2535 : 221) ที่พบว่า แม่บ้านมีพฤติกรรมในการแยกมูลฝอยถูกต้องปานกลาง การที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้ อาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างต้องมีการออกไปทำงานนอกบ้านทำให้ไม่มีเวลาในการดูแลเอาใจใส่เกี่ยวกับการแยกมูลฝอย อีกทั้งอาจจะมีการปฏิบัติตามความเคยชิน ความสะดวกสบาย แม้ว่าจะมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการแยกมูลฝอย เห็นความสำคัญของการแยกมูลฝอย และมีความตระหนักถึงอันตราย ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นหากไม่ได้แยกมูลฝอยอันตรายออกจากมูลฝอยทั่วไป ประกอบกับระบบเก็บรวบรวม และระบบเก็บขนมูลฝอยของเทศบาลเมืองพะเยามีการตั้งถังรองรับมูลฝอยตามจุดต่างๆในชุมชนไว้เพียงถังเดียวไม่ได้แยก และในเวลาเก็บขนมูลฝอยก็จะรวบรวมมูลฝอยจากถังใส่ในรถเก็บขนรวมกัน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ประชาชนคิดว่าถึงจะแยกมูลฝอยจากในครัวเรือนไป ก็ไม่มีประโยชน์เพราะทางเทศบาลก็ต้องนำมารวมกันอยู่ดีในเวลาเก็บขนไปกำจัด

การนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ พบว่า โดยเฉลี่ยครัวเรือนมีการปฏิบัติที่ถูกต้องบ่อยครั้งในการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ แต่ก็มีในบางเรื่องที่ครัวเรือนยังมีการปฏิบัติกันน้อย (บางครั้ง) เช่น การนำเอาวัสดุ สิ่งของที่ชำรุด เสียหาย มาซ่อมแซม ปรับปรุงให้ใช้งานได้ดั้งเดิม

เช่น พัดลม เตารีด โต๊ะ เมื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมในการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ มีความเหมาะสมในการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพร พนาคุปต์ (2538 : 97) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชน ที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี ผลการศึกษาพบว่าประชาชนมีพฤติกรรมการลดปริมาณขยะมูลฝอยและการนำไปใช้ประโยชน์ถูกต้อง อยู่ในระดับปานกลาง การที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ในการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์อาจจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่นๆ เช่น วิถีชีวิต ทักษะในการปฏิบัติและการบริหารจัดการมูลฝอยที่จะนำกลับมาใช้ประโยชน์ ตลอดจนการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ เนื่องจากความเป็นสังคมเมืองต้องมีการออกไปทำงานนอกบ้าน และบริเวณที่พักอาศัยบางประเภท เช่น แฟลต คอนโดมิเนียม หอพัก มักมีพื้นที่จำกัดไม่เอื้ออำนวยในการรวบรวมมูลฝอยไว้เพื่อทำประโยชน์อย่างอื่น อีกทั้งการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ในบางครั้งก็ต้องใช้ทักษะหรือความชำนาญในการปฏิบัติ จึงเป็นเรื่องที่ยุ้งยากเสียเวลาทำให้ขาดความสนใจเกี่ยวกับการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์นอกจากนี้ในส่วนการบริหารจัดการมูลฝอยที่แยกไว้เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ก็ไม่มีคำแนะนำบางที่ไม่รู้ว่าจะนำมูลฝอยไปใช้ประโยชน์อย่างไร มูลฝอยบางประเภทก็ไม่มีผู้รับซื้อและในบางครั้งก็รับซื้อในราคาที่ถูกมากจนเกือบไม่มีราคา แม้ว่าจะมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดการมูลฝอย มีทัศนคติที่ดีต่อปัญหามูลฝอย มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพิน ประจวบเหมาะ และนุกูล กรรณียงค์ (2534 : 82) ที่ได้สรุปว่าการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์มีอยู่หลายวิธีการขึ้นอยู่กับสภาพและคุณสมบัติของมูลฝอย และความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีหรือทักษะที่ใช้ ตลอดจนองค์ประกอบอื่นๆเช่น สถานที่ ค่าใช้จ่าย ตลาดรองรับ และความเข้มงวดของกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ นอกจากจะเป็นการสร้างคุณค่าของมูลฝอยขึ้นมาใหม่แล้ว ยังเป็นการสร้างงานและเพิ่มรายได้เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้นเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า อันจะเป็นการจรรโลงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การกำจัดมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า โดยเฉลี่ยครัวเรือนมีการปฏิบัติในการกำจัดมูลฝอยในครัวเรือนถูกต้องบ่อยครั้ง เมื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมในการกำจัดมูลฝอยในครัวเรือนเขตเทศบาลเมืองพะเยา พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ มีความเหมาะสมในการกำจัดมูลฝอยในครัวเรือน ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรณ เย็นใจ (2535 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาความรู้และการปฏิบัติตนของประชาชนที่อาศัยบริเวณริมคลองกรุงเทพมหานคร

เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือน ศึกษาเฉพาะกรณีคลองโองอ่าง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับกับการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือนถูกต้องมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันมลพิษที่เกิดจากปัญหามูลฝอยได้ส่งผลกระทบต่อในด้านต่างๆต่อครัวเรือน และชุมชนอย่างเห็นได้ชัด เช่น ปัญหาความไม่ปลอดภัย ปัญหาในเรื่องกลิ่น และอาจเป็นแหล่งแพร่พันธุ์สัตว์และแมลงนำโรค โดยเฉพาะการกำจัดมูลฝอยในครัวเรือนเป็นกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครัวเรือนโดยตรง หากไม่มีการกำจัดมูลฝอยที่ถูกต้องจึงทำให้สมาชิกในครัวเรือนให้ความสนใจในการที่จะแสวงหาความรู้ หรือข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดมูลฝอย เห็นความสำคัญของการกำจัดมูลฝอย และมีการปฏิบัติในการกำจัดมูลฝอยในครัวเรือนที่ถูกต้อง

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของสมาชิกในครัวเรือน พบว่า โดยเฉลี่ยสมาชิกในครัวเรือนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนเกือบทุกคน ในทุกกระบวนการของการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เมื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมในการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ มีความเหมาะสมในการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของสมาชิกในครัวเรือนระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่สมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งปัญหาการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสมาชิกในครัวเรือนโดยตรง จึงทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการจัดการมูลฝอย และเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน ในทุกกระบวนการของการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เศรษฐพงษ์ ปุจฉากร (2541 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษา ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา : อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ระดับปานกลาง ในขณะที่ อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2539 : 26) ได้สรุปว่าโดยปกติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นตัวประชาชนจะเป็นผู้ทราบดีว่าเกิดปัญหาอะไร ตนเองต้องการอะไร และผลกระทบจากการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นจะเกิดอะไรกับประชาชนในพื้นที่ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงก่อให้เกิดผลดีต่อปัญหานั้นๆในลักษณะที่สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ตรงตามความเป็นจริง และเท่ากับเป็นการใช้ทรัพยากรที่จะทุ่มเทลงไปในการพัฒนาอย่างคุ้มค่า

จากผลการศึกษาดังกล่าวการสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่ดีในการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหามูลฝอยทั้งในระดับครัวเรือน และในระดับชุมชน

ความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า โดยภาพรวมครัวเรือนส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนพร พนาคุปต์ (2538 : 96) ที่ได้ศึกษา พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชน ที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยถูกต้องระดับปานกลาง การที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้อาจจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน เช่น

- การปฏิบัติตามความเคยชิน หรือประสพการณ์ การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยครัวเรือนอาจจะมีการปฏิบัติตามความเคยชิน หรือประสพการณ์เดิมที่ได้ปฏิบัติกันมา

- การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ กล่าวคือหน่วยงานที่รับผิดชอบยังให้ความสนใจในกิจกรรมบางประเภทเท่านั้น ในขณะที่กิจกรรมอื่น ๆ ที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันหน่วยงานที่รับผิดชอบยังให้ความสนใจน้อย เช่น การรวบรวม มูลฝอย การแยกมูลฝอย การนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ ดังนั้นจึงทำให้ระบบการจัดการมูลฝอยของหน่วยงานที่รับผิดชอบไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และขัดแย้งกับแนวทางการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

- ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต เนื่องจากความเป็นสังคมเมืองต้องมีการออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ไม่มีเวลาในการดูแลเอาใจใส่เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย และบริเวณที่พักอาศัยมักมีพื้นที่จำกัดไม่เอื้ออำนวยในการจัดการมูลฝอย

- ทักษะในการปฏิบัติและในการบริหารจัดการมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ การนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ บางครั้งก็ต้องใช้ทักษะหรือความชำนาญในการปฏิบัติ และเป็นเรื่องที่ยุ่งยากเสียเวลา นอกจากนี้ในส่วนการบริหารจัดการมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ก็ไม่มี ความแน่นอน บางที่ไม่รู้ว่าจะนำมูลฝอยไปใช้ประโยชน์อย่างไร มูลฝอยบางประเภทก็ไม่มีผู้รับซื้อ และในบางครั้งก็รับซื้อในราคาที่ถูกมากจนเกือบไม่มีราคา

จากเหตุผลที่ดังกล่าวจึงทำให้โดยภาพรวมของความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง แม้ว่าสมาชิกในครัวเรือนจะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการสื่อสาร แลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร มีการช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน มีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนัก มีทัศนคติที่ดีต่อปัญหามูลฝอย และเห็นความสำคัญของการจัดการมูลฝอย

อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในลักษณะภาพรวมของการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน โดยที่ผู้ศึกษาไม่สามารถที่จะเก็บข้อมูลจากสมาชิกในครัวเรือนทุกคนได้

เนื่องจากข้อจำกัดในหลายๆด้าน ดังนั้นจึงเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน โดยให้หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประเมินการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนว่าเป็นอย่างไร ถึงแม้ว่าการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนจะเป็นกิจกรรมภายนอกที่สามารถ สังเกตเห็นได้ วัดได้ แต่ถ้าหากหัวหน้าครัวเรือนประเมินการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนด้วยความรู้สึก ความเห็นส่วนตัวมากกว่าที่จะประเมินตามข้อเท็จจริงในการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนแล้ว ข้อมูลที่ได้อาจจะคลาดเคลื่อนได้ ในส่วนของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความรับรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากผู้ศึกษาไม่สามารถที่จะเก็บข้อมูลจากสมาชิกในครัวเรือนทุกคนได้ อีกทั้งตัวแปรเหล่านี้ก็เป็นเรื่องของปัจจัยภายในซึ่งเป็นการยากที่จะให้หัวหน้าครัวเรือนประเมินความรู้ความเข้าใจของสมาชิกในครัวเรือนเป็นภาพรวมของครัวเรือนได้ ดังนั้นจึงเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน เป็นความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือนโดยตรง เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการเรื่องต่างๆภายในครัวเรือน อีกทั้งจากผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนที่ดี ซึ่งย่อมมีการ ติดต่อกัน สื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจ ประสพการณ์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งกันและกัน ดังนั้นข้อมูลความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือนจึงพอที่จะถือว่าเป็นตัวแทนในภาพรวมของครัวเรือนได้

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนที่แตกต่างกัน มีความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่เกิดจาก ความรัก ความใกล้ชิด มีอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดร่วมกัน มีการสื่อสาร มีการยอมรับในบทบาท ความคิดเห็น หรือการปฏิบัติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เป็นปัญหาหนึ่งที่หากสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ย่อมนำไปสู่การสื่อสารที่ดีต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ร่วมปรึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหามูลฝอยร่วมกัน มีการปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีในการจัดการมูลฝอย อันจะนำไปสู่การจัดการมูลฝอยที่ถูกต้อง ดังนั้นความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนที่แตกต่างกัน จึงทำให้ครัวเรือนมีความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนแตกต่างกัน ซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีในครัวเรือนจะเป็นภูมิคุ้มกันให้สมาชิกทุกคนในครัวเรือนอยู่อย่างมีความสุข และเป็นพลังอันพิเศษที่จะช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆในครัวเรือน (พรธมพร เอกพัฒน์, 2540 : 34)

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือน และความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ วิรัช ชมชื่น (2537:174) ที่พบว่า การรับรู้ข่าวสารมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอย เช่นเดียวกับการศึกษาของ ชลธิชา ตั้งอัน (2534 :148) ที่พบว่า แม่บ้านที่มีการรับฟังข่าวสารมากกว่า จะมีความรู้ความเชื่อ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ดีกว่าแม่บ้านที่มีการรับฟังข่าวสารน้อยกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันมลพิษที่เกิดจากปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ส่งผลกระทบต่อในด้านต่างๆต่อครัวเรือนและชุมชนอย่างเห็นได้ชัดจึงทำให้หัวหน้าครัวเรือนให้ความสนใจในการที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และสามารถที่จะเปลี่ยนค่านิยม ทักษะคิด และการปฏิบัติของบุคคลได้ อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามแม้ว่าสื่อแต่ละชนิดจะมีบทบาทต่อความรู้ความเข้าใจ ค่านิยม ทักษะคิด และการปฏิบัติของบุคคลได้มากน้อยแตกต่างกัน แต่ในแง่ของการรับรู้แล้วน่าจะถือได้ว่า ยังมีการรับรู้มากก็จะมีบทบาทต่อความรู้ความเข้าใจ ค่านิยม ทักษะคิด และการปฏิบัติของบุคคลมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วลัยย์ กาญจนกิจสกุล (2539:104) ที่พบว่า การมีพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมสูง จะมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยสูงด้วย ปัญหามูลฝอยในครัวเรือนก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครัวเรือนโดยตรงหากไม่มีการจัดการมูลฝอยที่เหมาะสม เมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมมากย่อมมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยมาก อันนำไปสู่การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยที่ถูกต้อง และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย หรือเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกในครัวเรือนมีการปฏิบัติที่ถูกต้องในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน อันนำไปสู่การจัดการมูลฝอยที่เหมาะสม ดังนั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของหัวหน้าครัวเรือน จึงมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ ($r = 0.3$)

ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยของหัวหน้าครัวเรือน และความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ วิรัช ชมชื่น (2537 : 174) ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอย เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อภรรณ เย็นใจ

(2535 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กับการปฏิบัติทั้งเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย อันเป็นผลมาจากการที่สื่อประเภทต่างๆมีการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยกันอย่างแพร่หลาย อีกทั้งการจัดการมูลฝอยเป็นเรื่องใกล้ตัวที่ทุกคนต้องเกี่ยวข้องไม่ว่าจะทางตรง หรือทางอ้อม ทำให้เกิดความสนใจและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากปัญหามูลฝอย และหาทางป้องกันและแก้ไข ปัญหาการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน อันจะนำไปสู่การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยที่ถูกต้อง ดังที่ ธนพรรณ สุนทร (2541 : 11) ได้กล่าว่ว่าวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการมูลฝอยชุมชนเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพก็คือให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอันตรายและปัญหาที่เกิดจากมูลฝอย อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยของหัวหน้าครัวเรือน กับความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เป็นความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ ($r = 0.2$)

ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือน และความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ จินตนา เป็ยสวน (2538 : 143) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความตระหนัก และการปฏิบัติของแม่บ้านเกี่ยวกับการจัดเก็บขยะมูลฝอยครัวเรือน มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 การที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ส่งผลกระทบในด้านต่างๆต่อครัวเรือน และชุมชนอย่างเห็นได้ชัด เช่นปัญหามูลฝอยในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องปริมาณมูลฝอยที่ล้นจากถังรองรับส่งกลิ่นเหม็น ตลอดจนเป็นแหล่งแพร่พันธุ์สัตว์และแมลงนำโรค และจากการที่หัวหน้าครัวเรือนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลมาจากการที่สื่อประเภทต่างๆมีการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมกันอย่างแพร่หลาย ทำให้หัวหน้าครัวเรือนเกิดความสนใจและเกิดตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหานั้นจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องในการจัดการมูลฝอย ดังที่ ชลววรรณ ลิขิตวศินกุล (2532 : 128) ได้ศึกษาพบว่า พฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนัก และการสนใจปฏิบัติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือน กับความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เป็นความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ ($r = 0.2$)

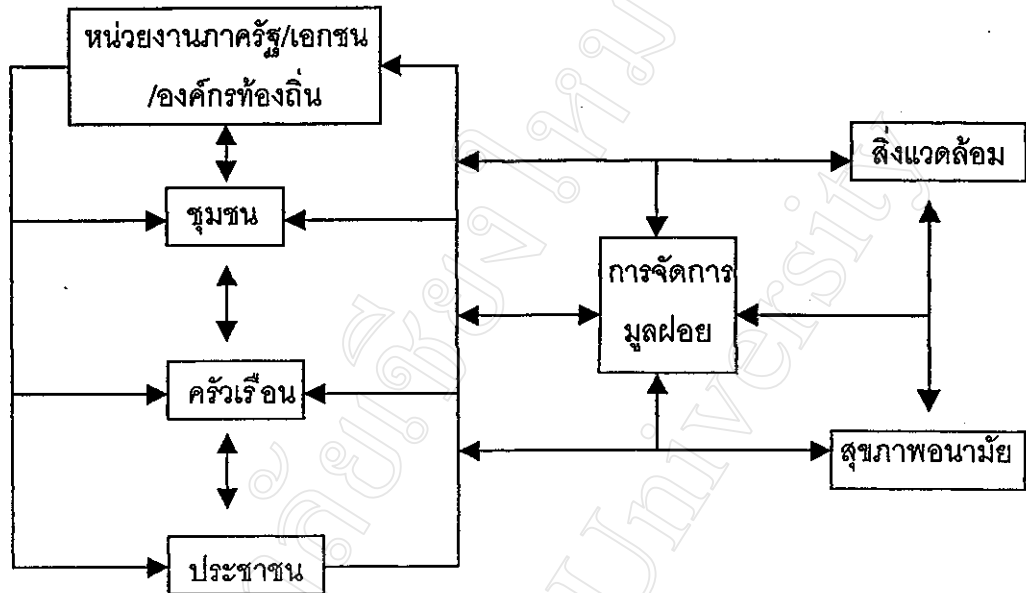
ทัศนคติต่อปัญหามูลฝอยของหัวหน้าครัวเรือน และความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรศิริ พิเศษฐ์กุล และคณะ (2539 : 72) ในประเด็นเกี่ยวกับทัศนคติสรุปได้ว่าทัศนคติเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน การที่ผลการศึกษากลับมาเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ในปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีการกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลายในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศหรือระดับโลก จึงทำให้หัวหน้าครัวเรือนต้องมีการติดตามข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้หัวหน้าครัวเรือนมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม มีทัศนคติที่ดีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องในการดูแลแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ดังที่งานวิจัยของ ศิริพร หงษ์พันธ์ (2527 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า เจตคติ กับการปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง เช่นเดียวกับการศึกษาของ Chung and Poon (1994) อ้างใน ธนพรรณ สุนทร (2541 : 31-32) ในประเด็นทัศนคติพบว่า การสร้างจิตสำนึกและทัศนคติ ทำให้ประชาชนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ปัญหามูลฝอยก็เป็นปัญหาหนึ่งที่หัวหน้าครัวเรือนต้องมีการติดตามข้อมูลข่าวสาร และมีหน้าที่รับผิดชอบแก้ไขปัญหาในฐานะที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ทำให้หัวหน้าครัวเรือนมีทัศนคติที่ดีต่อปัญหามูลฝอย อันจะนำไปสู่การหาแนวทางวิธีการในการจัดการมูลฝอยที่เหมาะสม โดยหัวหน้าครัวเรือนอาจจะเป็นผู้ริเริ่มในการปฏิบัติ หรือมีการปรึกษาหาแนวทางร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจและขอความร่วมมือสมาชิกในครัวเรือนในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกในครัวเรือนมีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของปัญหามูลฝอยและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การจัดการมูลฝอยในครัวเรือนที่เหมาะสมต่อไป อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่าง ทัศนคติต่อปัญหามูลฝอยของหัวหน้าครัวเรือน กับความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนเป็นความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ ($r = 0.3$)

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยมาก มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมาก และมีทัศนคติที่ดีต่อปัญหามูลฝอย แต่ความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง การที่ผลการศึกษากลับเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าว กับความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนเป็นความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ซึ่งอาจจะมียปัจจัยอื่นๆเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ และการปฏิบัติ

ตามความเคยชินหรือประสบการณ์เดิม เนื่องจากเรื่องของสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะเป็นนามธรรม และมักจะขึ้นอยู่กับกระแสที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคมบางครั้งหากไม่ได้รับผลกระทบจริงๆ แล้วอาจถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่มีความสำคัญ ทั้งๆ ที่มีความรู้ ความตระหนักมาก และมีทัศนคติที่ดี แต่อาจจะมีการปฏิบัติตามความเคยชิน หรือประสบการณ์เดิมมากกว่า ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติตามข้อมูลข่าวสารที่รับรู้มา หรือตามความรู้ ความตระหนัก และทัศนคติของตนเองก็เป็นได้ จะเห็นได้ว่ามีปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย ดังนั้นในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนต้องมีการดำเนินการในลักษณะผสมผสาน ทั้งในเรื่องของกลวิธีที่ต้องใช้หลายวิธีร่วมกัน ต้องมีการประสานความร่วมมือทั้งในระดับครัวเรือนที่สมาชิกทุกคนต้องมีส่วนร่วม และในระดับหน่วยงานที่ต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีการส่งเสริมสนับสนุนในแนวทางเดียวกัน ควรมีการติดตามประเมินผลร่วมกัน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในการจัดการมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยของประชาชนและของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการมูลฝอยทั้งในระดับครัวเรือน และในระดับชุมชน จากแนวคิดที่มองปัญหาแก้ปัญหาแบบแยกส่วน ขาดการมองปัญหาอย่างเชื่อมโยง ขาดการประสานงานระหว่าง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรในชุมชน และประชาชน ต่างคนต่างทำและมักปิดความรับผิดชอบไปให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อีกทั้งกลวิธีในการแก้ไขปัญหาจะมีการเน้นไปทางใดทางหนึ่งขาดการผสมผสานไปสู่การมองปัญหาโดยยึดหลักการบูรณาการ(Integrated) มองปัญหาในลักษณะองค์รวม(Holistic) ทุกส่วนทุกระดับมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนทั้งผู้สร้างมูลฝอยและผู้จัดการมูลฝอย และของหน่วยงานต่างๆ ในเรื่องของกลวิธีที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาต้องมีการใช้กลวิธีหลายๆวิธีร่วมกัน จากการยึดหน่วยงานเป็นหลักในการแก้ไขปัญหา(การรวมศูนย์อำนาจ) มาเป็นการยึดปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นหลัก(การกระจายอำนาจ) และต้องให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของชุมชน อันก่อให้เกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่าในการที่จะร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนำไปสู่การจัดการมูลฝอยที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ตลอดจนส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งความสัมพันธ์เชื่อมโยงดังกล่าวสามารถแสดงได้ดังแผนภูมิ 3

แผนภูมิ 3 ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องในการจัดการมูลฝอย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา เรื่องการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เขตเทศบาลเมืองพะเยา ช่วยให้ได้ข้อเสนอแนะแนวทางจากการศึกษา ดังต่อไปนี้

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการมูลฝอย

1. ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม ความรู้ความเข้าใจ และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย โดยผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคลได้แก่สมาชิกในครัวเรือน โดยเน้นในเรื่องของการรวบรวมมูลฝอย การแยกมูลฝอย และการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ และการกำจัดมูลฝอย โดยเฉพาะการกำจัดมูลฝอยประเภทเศษอาหาร เศษผัก เศษผลไม้

2. ควรมีการรณรงค์ปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม ทักษะคิดและความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรณรงค์ให้สมาชิกในครัวเรือนมีการใช้ ถุงผ้า ตะกร้า หรือกระเป๋าเมื่อไปจ่ายตลาด หรือการจัดประกวดแข่งขันรักษาความสะอาดภายในชุมชน

3. ควรมีการ ส่งเสริม สนับสนุนให้ครัวเรือนมีการรวบรวมมูลฝอย การแยกมูลฝอย และการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ มีการสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ เช่น ถุงพลาสติก ตลอดจนจัดหาภาชนะหรือถังรองรับมูลฝอย มีการเก็บขนมูลฝอยที่แยกประเภททุกวัน โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบอาจจะเป็นผู้ประสานงานในการรับซื้อ แลกเปลี่ยน หรือมีการ

อบรมให้ความรู้ และพัฒนาทักษะต่างๆและควรมีการปรับปรุง ระเบียบ ข้อบังคับ มาตรการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

4. ควรส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน ในชุมชน เช่น การเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ควรมีการจัดตั้งกลุ่ม หรือองค์กรประชาชนโดยการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ ประชาชน ภาคเอกชน ที่จะรับผิดชอบในการจัดการมูลฝอยในชุมชนต่างๆ

5. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีบทบาทในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครัวเรือน โดยอาจจะจัดให้มีกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกในครัวเรือนได้มีกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่างๆ เช่น การรณรงค์ให้สมาชิกในครัวเรือนได้มีกิจกรรมร่วมกันในการรักษาความสะอาดของครัวเรือน เนื่องในโอกาสวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น

โดยในการดำเนินการจัดการมูลฝอย ควรดำเนินการในลักษณะบูรณาการ ใช้กลวิธีหลายอย่างมาผสมผสาน มีการประสานงานขอความร่วมมือกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ มีการรณรงค์จุดกระแสในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมักจะขึ้นอยู่กับกระแสในสังคมหรือในชุมชน มักจะปฏิบัติตามกลุ่มคนในชุมชน สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปรับปรุงระบบการจัดการมูลฝอย สนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ ต่างๆให้สอดคล้องกับการปฏิบัติที่ถูกต้องของประชาชน นอกจากนี้ผู้บริหารควรที่จะให้ความสำคัญในเรื่องการวางแผนการจัดการมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด (ครัวเรือน) มีการกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน

ประชาชน

1. ควรที่จะมีการส่งเสริม สนับสนุนให้สมาชิกในครัวเรือนมีการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม มีการปฏิบัติที่เป็นแนวทางเดียวกัน เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ตลอดจน ชักจูง โน้มน้าวให้สมาชิกในครัวเรือนช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหามูลฝอยในครัวเรือน

2. ควรส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครัวเรือน มีการช่วยเหลือ เอื้ออาทร การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการยอมรับในบทบาท ในความคิดเห็น หรือการปฏิบัติ ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน อันจะเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยได้มีกฎประกาศยกย่องระดับสุขภาพตำบลทั่วประเทศเป็นเทศบาลตำบลทั้งหมด ดังนั้นจึงควรที่จะมีการศึกษาสภาพปัจจุบันและความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน ในเขตเทศบาลเมือง และในเขตเทศบาลตำบลให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด เพื่อเป็นภาพรวมของทั้งจังหวัด และสามารถนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบหรือตรวจสอบการศึกษาครั้งนี้ และใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และแก้ไขปัญหามูลฝอยในครัวเรือนทั้งในเขตเทศบาลเมือง และในเขตเทศบาลตำบล ต่อไป

2. จากการที่ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้อย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุดจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น และจากผลการศึกษาที่พบว่าครัวเรือนมีความเหมาะสมในการแยกมูลฝอย ในการการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นควรมีการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ให้ละเอียดมากขึ้น เพื่อจะได้เป็นข้อมูลเผยแพร่ให้ประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจและให้ความร่วมมือในการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์

3. การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถวัดได้ หรือสังเกตได้ ควรใช้วิธีการในการเก็บข้อมูลหลายวิธีประกอบกันเช่น การสัมภาษณ์ หรือการสังเกต มาประกอบร่วมกับการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด เนื่องจากในบางครั้งกลุ่มตัวอย่างอาจจะไม่เข้าใจแบบสอบถาม หรือตอบแบบสอบถามตามกระแส ตามค่านิยมของตนเองมากกว่าจะตอบแบบสอบถามตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน